

KAMILA FOLLPRECHT

<https://orcid.org/0000-0002-0776-7576>

(Archiwum Narodowe w Krakowie)

PAMIĘĆ MIASTA. ARCHIWUM W DZIEJACH KRAKOWA¹

Abstrakt

Działające od 1878 roku Krajowe Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemskich w Krakowie oraz od 1887 roku Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa zostały połączone w 1952 roku – ich sukcesorem jest Archiwum Narodowe w Krakowie. Przez lata archiwa zabezpieczały i udostępniały zgromadzone archiwalia oraz działały na rzecz Krakowa i jego mieszkańców.

Słowa kluczowe: Kraków, Archiwum Narodowe w Krakowie, Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, archiwalia

Rok 2020 był przełomowy w dziejach Archiwum Narodowego w Krakowie – zakończyła się budowa nowej siedziby przy ul. Rakowickiej 22E (na terenach powojkowych, w bezpośrednim sąsiedztwie cmentarza Rakowickiego), najnowocześniejszego budynku archiwalnego w Polsce, w którym zostanie zabezpieczone około 70 km bieżących materiałów archiwalnych. Obiekt składa się z dwóch segmentów: biurowego (sześć kondygnacji, w tym jedna podziemna) i magazynowego (osiem kondygnacji, także jedna podziemna), został zrealizowany w technologii budynku pasywnego, z wykorzystaniem sond głębinowych i pali aktywnych do ogrzewania i chłodzenia wnętrza, magazyny zabezpieczono systemem przeciwpożarowym mgły wodnej, część energii elektrycznej pochodzi z paneli foto-

woltaicznych umieszczonych na dachu. Wewnątrz znajdują się: wielomodułowa czytelnia, sala audio-wizualna na 180 osób oraz nowoczesne pracownie konserwacji i digitalizacji materiałów archiwalnych.

To wydarzenie zamyka epokę funkcjonowania Archiwum Narodowego w Krakowie (i jego poprzedników: Krajowego Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemskich oraz Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa) w kilku siedzibach na terenie miasta – od dwóch w XIX wieku do pięciu w wieku XXI – przy ul. Grodzkiej 52, ul. Siennej 16, w Zamku Królewskim na Wawelu, ul. Lubicz 25b, ul. E. Orzeszkowej 7 oraz w zamku w Spytkowicach².

Na początku XIX wieku Ambroży Grabowski odkrył w wieży ratuszowej staropolskie archiwalia miasta Krakowa i na ich podstawie ustalił m.in., że

¹ Tytuł nawiązuje do organizowanych od 1981 r. przez Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa sesji naukowych „Kraków w Dziejach Narodu” (początkowo jako „Rola Krakowa w dziejach narodu”), które do 1991 r. były integralną częścią obchodów Dni Krakowa. Badacze dawnych dziejów wiedzą bowiem, że bez informacji zawartych w zapisywanych przez wieki dokumentach, przechowywanych w zasobie Archiwum Narodowego w Krakowie (i jego instytucjonalnych poprzedników), nie byłoby możliwe pokazanie znaczenia Krakowa i jego mieszkańców w historii Polski. Na stronie internetowej

Towarzystwa www.tmhk.krakow.pl znajduje się aktualizowany na bieżąco wykaz referatów wygłoszonych na sesjach oraz opublikowanych w serii Kraków w Dziejach Narodu.

² Pomieszczenia w budynku przy ul. Grodzkiej 52 są użytkowane przez Archiwum od 1878 r., budynek przy ul. Siennej 16 od 1887, pomieszczenia na Wawelu od 1949, budynek przy ul. Lubicz 25b od 1982, budynek przy ul. E. Orzeszkowej 7 od 1993. Obiekt w Spytkowicach został przejęty w 1970 r., w latach 1991–2000 budynek został odrestaurowany i zaadaptowany na potrzeby Archiwum.

1. Siedziba Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa przy ul. Siennej 16, ok. 1910. Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej: ANK), Zbiór fotograficzny, sygn. 29/670/11079

autorem wspaniałego ołtarza w kościele Mariackim był snycerz Wit Stwosz³. Doceniając znaczenie tego odkrycia, stwierdził w 1845 roku „zbytecznym byłoby powtarzać, jak jest ważną rzeczą nie dać ginąć szczątkom dawnych, po przodkach piśmienniczych pamiątek”⁴. Autonomia galicyjska umożliwiła środowisku krakowskich historyków działających w ramach Komisji Historycznej Towarzystwa Naukowego Krakowskiego (od 1872 r. Akademia Umiejętności) zwrócenie uwagi na konieczność zabezpieczenia staropolskich akt grodzkich i ziemskich oraz archiwaliów miasta Krakowa jako podstawy źródłowej badań naukowych nad dziejami Polski⁵. Wówczas dokumentacja ta, wykorzystywana wcześniej przez sądy i inne urzędy, także miejskie, traci-

ła już znaczenie praktyczne w bieżącej działalności i groziło jej zniszczenie. W Krakowie w 1867 roku rozpoczęło działalność Kuratorium Archiwalne (od 1869 Komisja Archiwalna), składające się z człon-

w Krakowie”, T. 18: 1972, s. 21–36; Aniela Kiełbicka, *Archiwum Państwowe w Krakowie 1951–1980*, Warszawa–Łódź 1989; eadem, *Archiwa krakowskie na tle polskiej nauki historycznej 1878–1951*, Biblioteka Krakowska, nr 130, Kraków 1993; Stefan Ciara, *Archiwa a uniwersytety w Krakowie i Lwowie w latach 1877/78–1918*, Warszawa 2002; Krystyna Jelonek-Litewka, *Towarzystwo Naukowe Krakowskie i Akademia Umiejętności u początków archiwów krakowskich*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 10: 2004, s. 145–152; Kamila Follprecht, *Nie dać ginąć szczątkom dawnych piśmienniczych pamiątek. Dyrektorzy Archiwum Państwowego w Krakowie XIX–XXI w.*, Kraków 2008; Stefan Ciara, *Archiwa galicyjskie w dobie autonomii na drodze do modernizacji (na tle dziejów historiografii polskiej)*, „Kwartalnik Historyczny”, 2009, t. 116, nr 2, s. 35–50; Adam Kamiński, *Zarys dziejów Archiwum Państwowego w Krakowie (1792) 1878–1952*, wstęp i oprac. Janina Stoksik, Biblioteka Krakowska, nr 156, Kraków 2012; Kamila Follprecht, *Z dziejów kamienicy przy ul. Siennej 16 w Krakowie*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 19: 2013, s. 13–37; Kamila Follprecht, *„Chlubę Archiwum stanowią nie tylko zbiory, ale i ludzie, którym patronowali”*, czyli o dyrektorach krakowskich archiwów XIX–XX w., w: *Krakowskie środowisko historyczne XV–XX w. Ludzie – idee – dzieła*, red. Tomasz Gąsowski, Janusz Smółcha, Kraków 2018, s. 113–138.

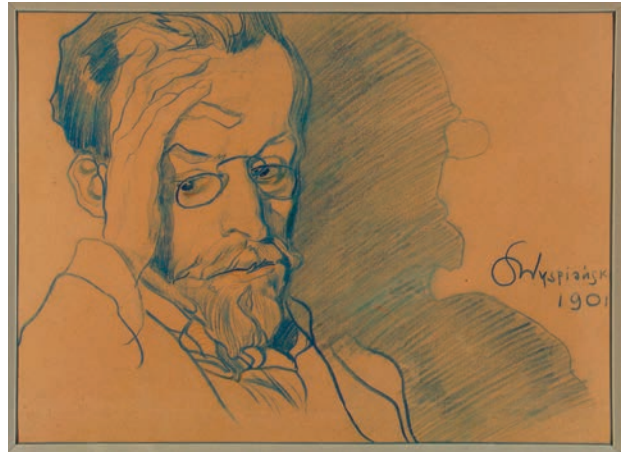
³ *Wspomnienia Ambrożego Grabowskiego*, wyd. Stanisław Estreicher, t. 2, Biblioteka Krakowska, nr 41, Kraków 1909, s. 231–232; Ambroży Grabowski, *Skarbniczka naszej archeologii*, Kraków 1854, s. 83–93.

⁴ Ambroży Grabowski, *Ojczyście spominki w pismach do dziejów dawnej Polski*, t. 1, Kraków 1845, s. I.

⁵ Okoliczności powstania i dzieje krakowskich archiwów zostały przedstawione w publikacjach: Marian Friedberg, *Archiwa i biblioteki krakowskie*, w: *Kraków pod rządami wroga 1939–1945*, red. Jan Dąbrowski, Biblioteka Krakowska, nr 104, Kraków 1946, s. 94–120; Bogumiła Sznaydrowa, *Opieka Akademii Umiejętności nad archiwami galicyjskimi*, „Rocznik Biblioteki PAN

ków Rady Miejskiej oraz wybitnych krakowskich historyków, mające uregulować kwestie zabezpieczenia archiwaliów miejskich – przy Magistracie powołano stanowisko stałego archiwariusza do opieki nad aktami miejskimi. Władze austriackie w 1869 roku zaproponowały przekazanie przechowywanych w Krakowie i Lwowie akt grodzkich i ziemskich lwowskiemu Wydziałowi Krajowemu. Od 1873 roku sprawą zajmował się Sejm Krajowy we Lwowie. Na mocy jego ustawy z 21 sierpnia 1877 staropolskie archiwa akt grodzkich i ziemskich zostały przejęte na rzecz Królestwa Galicji i Lodomerii i funkcjonowały jako Krajowe Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemskich w Krakowie oraz we Lwowie. Archiwum krakowskie rozpoczęło działalność 1 września 1878 roku przejęciem z C.K. Sądu Krajowego w Krakowie staropolskich akt sądowych wraz z pomieszczeniami w budynku przy ul. Grodzkiej 52, gdzie były przechowywane. Z dniem 1 października 1919 roku instytucja jako Archiwum Ziemskie w Krakowie przeszła pod zarząd Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, od 1 października 1936 zmieniono nazwę na Archiwum Państwowe w Krakowie. Jego dyrektorami byli: Michał Bobrzyński (1878–1890), Zbigniew Kniaźkołucki (1890–1893), Franciszek Piekosiński (1893–1906), Stanisław Kutrzeba (1906–1908), Stanisław Smolka (1908–1919), Franciszek Duda (1919–1939), Włodzimierz Budka (1939–1950), Henryk Dobrowolski (1950–1951).

W 1887 roku krakowska Rada Miejska i Wydział Krajowy we Lwowie rozważyły połączenie archiwum miejskiego z Krajowym Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemskich w Krakowie pod wspólną administracją, ale z zastrzeżeniem odrębności zbiorów archiwum miejskiego. Na siedzibę nowego archiwum planowano budynek należący do miasta, a miejskimi archiwaliami miał się zajmować pracownik mianowany i opłacany przez prezydenta miasta Krakowa. Uchwałą Rady Miejskiej z 2 czerwca 1887 powołano jednak Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, jako jednostkę miejską, na jego siedzibę przeznaczając budynek przy ul. Siennej 16. Dyrektorami instytucji byli: Stanisław Krzyżanowski (1890–1917), Adam Chmiel (1917–1934), Ludwik Strojek (1934–1939) i Marian Friedberg (1939–1952). Gromadzenie archiwaliów w siedzibie przy ul. Siennej zapoczątkował Franciszek Piekosiński, pełniący obowiązki archiwariusza (1887–1889) w krakowskim Magistracie. Zabezpieczono przede wszystkim staropolskie akta i księgi oraz dokumenty pergaminowe i papierowe dotyczące Krakowa, Kazimierza, Kleparza i przedmieść. Zaznaczyć trzeba, że krakowskie staropolskie archiwum miejskie jest

2. Adam Chmiel, dyrektor Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa w latach 1917–1934, pastel Stanisława Wyspiańskiego z 1901. ANK, Zbiór ikonograficzny, sygn. 29/671/1809

wyjątkowe w skali Polski ze względu na wielkość i kompletność, gdyż znaczna część dawnych akt miejskich uległa zniszczeniu w 1944 roku w spalonym Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. Dokument pergaminowy zawierający przywilej lokacyjny miasta Krakowa z 5 czerwca 1257 został w 2014 roku wpisany na Polską Listę Krajową Programu UNESCO „Pamięć Świata”.

W okresie okupacji niemieckiej lat 1939–1945 oba krakowskie archiwa działały na rzecz zabezpieczenia dokumentacji likwidowanych krakowskich urzędów, instytucji i organizacji. W Archiwum miejskim zostały ukryte dokumenty z Biblioteki Czartoryskich dotyczące spraw krzyżackich, wydawnictwa Polskiej Akademii Umiejętności łącznie z wydawnictwami konspiracyjnymi oraz tajna prasa okupacyjna. Przejęto zagrożone zniszczeniem księgi spisów ludności miasta Krakowa 1857–1921, zbiór afiszy oraz obrazy i rzeźby z Teatru im. J. Słowackiego, archiwalia cechu rzeźników, akta Towarzystwa Dobroczynności oraz Gimnazjum im. B. Nowodworskiego. Archiwum Państwowe zabezpieczyło archiwalia i registry m.in. Urzędu Wojewódzkiego Krakowskiego, Starostwa Grodzkiego Krakowskiego (wraz z aktami austriackiej Dyrekcji Policji), Sądu Okręgowego w Krakowie, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Polskiej Akademii Umiejętności, Akademii Handlowej, Gminy Wyznaniowej Żydowskiej. Wobec zbliżającego się frontu w 1944 roku najcenniejsze archiwalia z obu archiwów zabezpieczono w podkrakowskim klasztorze w Tyńcu⁶.

⁶ Adam Kamiński, *Diariusz podręczny 1939–1945*, wstęp i oprac. Anna Palarczykowa i Janina Stoksik, Warszawa 2001, s. 282–287.

3. Księga pamiątkowa Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa wykonana i ofiarowana przez Roberta Jahodę w 1915. ANK, Miscellanea, sygn. 29/1604/1

W 1951 Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa stało się częścią sieci archiwów państwowych, a 1 lutego 1952 roku zostało włączone w strukturę Archiwum Państwowego w Krakowie jako oddział miejski – powstało Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Krakowie, które po zmianach nazwy⁷ od grudnia 2012 funkcjonuje pod nazwą Archiwum Narodowe w Krakowie. W nowej powojennej rzeczywistości zmieniało się funkcjonowanie Archiwum, a o jego znaczeniu dla władz miasta świadczy status dyrektorów tej instytucji – Henryk Dobrowolski (1952–1972) był wcześniej prezydentem miasta Krakowa (1947–1950) oraz posłem na Sejm Ustawodawczy (1947–1954), Jan Garlicki (1972–1977) był wiceprzewodniczącym Prezydium Rady Narodowej Miasta Krakowa (1951–1971) oraz posłem na Sejm VI kadencji (1972–1976). Ówczesną trudną sytuacją lokalową Archiwum skomplikował zły stan kamienicy przy ul. Siennej – w 1971 roku rozpoczęto generalny remont (prowadzony przez Przedsiębiorstwo Rewaloryzacji Zabytków w Krakowie)⁸. Symbolicznym

⁷ Od 1957 r. Archiwum Państwowe Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego, od 1976 r. Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Krakowie, od 1984 r. Archiwum Państwowe w Krakowie.

⁸ W związku z remontem w latach 1971–1977 przeniesiono zasób i działalność Archiwum do budynku przy ul. Kanoniczej 1.

powrotem do dawnej tradycji związków Archiwum z Uniwersytetem Jagiellońskim było w 1981 roku mianowanie na stanowisko dyrektora po Edwardzie Serwie (1977–1981) profesora Zbigniewa Perzanowskiego (1981–1991). Pierwszym dyrektorem Archiwum wyłonionym w drodze konkursu w 1991 roku był Sławomir Radoń, który w 2006, również po wygranym konkursie, został Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych. Kolejni, już z XXI wieku, to Magdalena Marosz (2006–2012), Barbara Berska (2012–2015) i od 2015 Wojciech Krawczuk.

Trzeba wspomnieć, że krakowscy archiwiści brali aktywny udział w wydarzeniach przełomowych dla Krakowa i Polski – przykładem dyrektor Ludwik Strojek, legionista⁹. Archiwista Henryk Münch był żołnierzem Armii Krajowej, po wojnie należał do Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość i w magazynach Archiwum przy ul. Siennej ukrywał dokumenty WiN-u¹⁰. Dyrektor Marian Friedberg ukryte przez H. Müncha pamiątki znalezione przy oficerach zamordowanych w Katyniu (tzw. akta katyńskie) przekazał do Kurii Metropolitalnej w Krakowie¹¹. Z trudnych czasów PRL-u trzeba wspomnieć archiwistę Zbigniewa Solaka, działacza opozycji demokratycznej lat 1977–1989, inicjatora gromadzenia w Archiwum „Biblioteki Solidarności”¹².

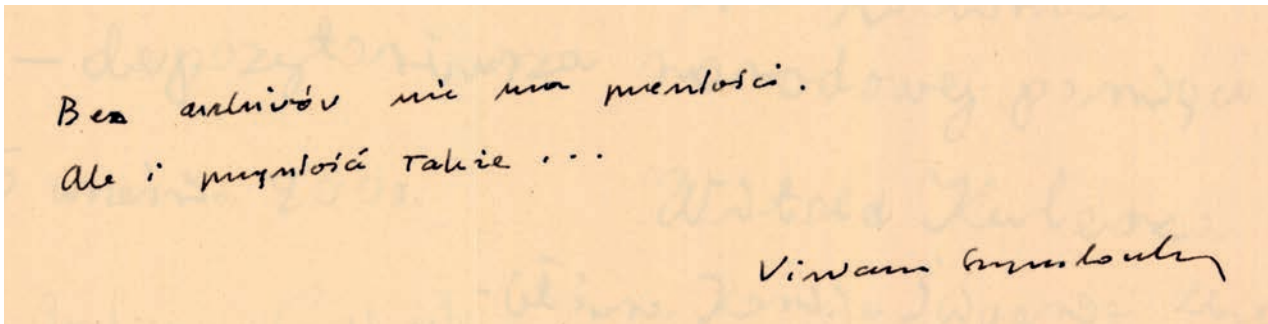
Z inicjatywy dyrektora Stanisława Krzyżanowskiego 21 listopada 1896 roku w siedzibie Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa przy ul. Siennej odbyło się spotkanie uczonych, artystów, działaczy kulturalnych i obywateli miasta, podczas którego powołano do życia Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa. Głównym celem jego działalności było poznawanie dziejowej przeszłości miasta i jego okolic oraz budzenie poszanowania dla jego pamiątek i zabytków wśród ogółu mieszkańców. Budynek przy ul. Siennej był siedzibą Towarzystwa do 1952 roku, a do 1972 był to jego oficjalny

⁹ Krystyna Jelonek-Litewka, *Strojek Ludwik*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 44, Kraków 2006, s. 345–346.

¹⁰ Filip Musiał, *Henryk Münch archiwista Zrzeszenia WiN w świetle akt Wojskowego Sądu Rejonowego w Krakowie*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 9: 2003, s. 179–198.

¹¹ Krystyna Jelonek-Litewka, *Marian Friedberg (11 czerwca 1902 – 30 marca 1969)*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 8: 2002, s. 176; eadem, *Marian Friedberg (1902–1969). Życie i spuścizna*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 25: 2019, s. 164.

¹² Elżbieta Ostrowska, *Z żalobnej karty – Zbigniew Solak (1953–2004)*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 11: 2005, s. 253–255.

4. „Bez archiwów nie ma przeszłości. Ale i przyszłości także...” – wpis Wisławy Szymborskiej w księdze pamiątkowej, złożony podczas wizyty w Archiwum Państwowym w Krakowie 16 XII 1999. ANK, Miscellanea, sygn. 29/1604/1

adres¹³. Wśród członków założycieli Towarzystwa znaleźli się także archiwiści Franciszek Piekosiński i Adam Chmiel, Stanisław Krzyżanowski był jego wiceprezesem (1897–1900), a potem prezesem (1900–1916). Stanowisko wiceprezesów piastowali: Stanisław Kutrzeba (1916–1920), Adam Chmiel (1920–1933), Marian Friedberg (1956–1962); sekretarzy: Kazimierz Kaczmarczyk (1914–1920), Ludwik Strojek (1928–1937), Kamila Follprecht (od 2009); skarbników: Adam Chmiel (1897–1898), Stanisława Pańków (1958–1960); członkami Wydziału byli: Henryk Dobrowolski (1948–1976), Jan Garlicki (1956–1965)¹⁴.

Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa gromadziło także muzealia, przekazywane niejednokrotnie wraz z archiwaliaми, m.in. kolekcję ikonografii Krakowa, portrety wybitnych i zasłużonych obywateli miasta, przedmioty związane z działalnością cechów, tłoki pieczętnie, numizmaty i medale, okazy broni i inne zabytki kultury materialnej związane z przeszłością Krakowa. Członkowie Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa popierali inicjatywę powołania muzeum miejskiego – uchwałą Rady Miejskiej z 31 maja 1899 roku powstało Muzeum Historyczne Miasta Krakowa jako część Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa. Zbiory były gromadzone w parterowej sali budynku przy ul. Siennej do 1950 r., chociaż Muzeum uzyskało samodzielność w grudniu 1945¹⁵.

¹³ Wiesław Bieńkowski, *Strażnicy dziejów miasta narodowej pamięci. Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa w latach 1896–1996*, Biblioteka Krakowska, nr 137, Kraków 1997; *Ludzie, którzy umiłowali Kraków. Założyciele Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa*, red. Wiesław Bieńkowski, Kraków 1997.

¹⁴ Wykaz członków Wydziału Towarzystwa na stronie internetowej www.tmhk.krakow.pl.

¹⁵ Michał Niezabitowski, *Muzeum Historyczne Miasta Krakowa w latach 1945–1996*, Kraków 2019 (w druku).

W części muzealnej Archiwum przechowywano m.in. strój Konika Zwierzynieckiego wypożyczany corocznie na obchody „Lajkonika”¹⁶, który powstał według projektu Stanisława Wyspiańskiego w 1904 roku¹⁷.

W XIX w. archiwiści brali aktywny udział w wypracowywaniu zasad edycji źródeł historycznych niezbędnych w pracy nad historią Polski oraz Krakowa¹⁸. W oparciu o archiwalia z zasobu krakowskich archiwów wydano wykorzystywane także współcześnie: *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa* (Franciszek Piekosiński, 1879, 1882); *Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa (1507–1795)* (Franciszek Piekosiński, 1885–1892; Stanisław Krzyżanowski, 1910), *Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa od r. 1300 do 1400* (Franciszek Piekosiński, Józef Szujski, 1878); *Cracovia artificum* (Jan Ptaśnik, 1917). Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa stworzyło serię wydawnictw źródłowych, w której ukazały się: *Księgi ławnicze krakowskie 1365–1376 i 1390–1397* (Stanisław Krzyżanowski, 1904), *Księgi radzieckie kazimierskie 1369–1381 i 1385–1402* (Adam Chmiel, 1932) oraz *Księgi przyjęć do pra-*

¹⁶ Adam Chmiel, *Sprawozdanie z działalności Archiwum Aktów dawnych miasta Krakowa za lata 1924–1926*, „Dziennik Rozporządzeń Stoł. Król. Miasta Krakowa”, R. 48: 1927, s. 59

¹⁷ Krystyna Jelonek-Litewka, Bożena Lesiak-Przybył, *Materiały archiwalne związane z osobą Stanisława Wyspiańskiego przechowywane w Archiwum Państwowym w Krakowie*. Przewodnik, Kraków 2007, s. 13, 77.

¹⁸ *Pamiętnik Pierwszego Zjazdu Historycznego Polskiego imienia Jana Długosza, odbytego w Krakowie w czterechsetną rocznicę jego śmierci*, Kraków 1881; Julian Dybiec, *Polska Akademia Umiejętności 1872–1952*, Kraków 1993, s. 88–90; Danuta Rederowa, *Z dziejów Towarzystwa Naukowego Krakowskiego 1815–1872. Karta z historii organizacji nauki polskiej pod zaborami*, Kraków 1998, s. 234–243.

5. Medal upamiętniający jubileusz 100-lecia Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Krakowie, 1978 (awers i rewers). ANK, Miscellanea, sygn. 29/1604/41

wa miejskiego w Krakowie 1392–1506 (Kazimierz Kaczmarczyk, 1913). W 1993 roku powrócono do edycji źródeł z zasobu Archiwum w ramach serii Fontes Cracovienses wydawanej przez Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, w której ukazały się m.in. kontynuacja do 1611 roku ksiąg przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie czy księga wiertelnicza krakowska 1568–1606¹⁹. W ramach edycji źródeł do dziejów miasta Archiwum opublikowało także: *Nieruchomości miasta Krakowa w czasach Sejmu Czteroletniego. Opis z 1792 roku* (Kamila Follprecht, 2007), *Ordynacja dla Miasta Krakowa z 1778 roku* (Grzegorz Kowalski, 2008), *Księgi ławnicze krakowskie z lat 1408–1417. Księgi wójtowskie krakowskie. Fragmenty z lat 1411–1412* (Marcin Starzyński, Patrycja Wiencierz, 2020).

Zasób Archiwum Narodowego w Krakowie zawiera źródła do szeroko pojętych dziejów miasta i jego mieszkańców od XIII do XXI wieku²⁰. Archiwalia te były, są i będą podstawą badań nad dziejami miasta – wymieńmy tytułem przykładu sześć tomów *Dziejów Krakowa*²¹, *Studia nad rozwojem*

*miasta*²², *Encyklopedia Krakowa*²³, pięć tomów tzw. *Pocztu Krakowskiego*²⁴ czy *Tysiąc skarbów Krakowa*²⁵. Do tego dochodzą niezliczone monografie i artykuły.

Kraków w wiekach XVI–XVIII, red. Janina Bieniarzówna, Jan M. Małecki, Józef Mitkowski, Kraków 1984; *Dzieje Krakowa*, t. 3: *Kraków w latach 1796–1918*, red. Janina Bieniarzówna, Jan M. Małecki, Józef Mitkowski, Kraków 1979; *Dzieje Krakowa*, t. 4, *Kraków w latach 1918–1939*, red. Janina Bieniarzówna, Jan M. Małecki, Kraków 1997; Andrzej Chwalba, *Kraków w latach 1939–1945*, *Dzieje Krakowa*, t. 5, Kraków 2002; Andrzej Chwalba, *Kraków w latach 1945–1989*, *Dzieje Krakowa*, t. 6, Kraków 2004.

²² *Kraków. Studia nad rozwojem miasta*, red. Jan Dąbrowski, Biblioteka Krakowska, nr 111, Kraków 1957; *Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta*, red. Jerzy Wyrzumski, Biblioteka Krakowska, nr 150, Kraków 2007.

²³ *Encyklopedia Krakowa*, red. Antoni Henryk Stachowski, Warszawa–Kraków 2000.

²⁴ *Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów i prezydentów miasta Krakowa 1228–2010*, red. Bogdan Kasprzyk, Kraków 2010; *Poczet sołtysów, wójtów i burmistrzów miast, jurydyk, wsi i gmin przyłączonych do Krakowa do 1915*, red. idem, Kraków 2013; *Poczet sołtysów i wójtów wsi, gmin i gromad przyłączonych do Krakowa po 1915 roku*, red. idem, Kraków 2015; *Poczet zwierzchników dzielnic miasta Krakowa (1396–2018)*, red. idem, Kraków 2018; *Symboli i insygnia Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa od średniowiecza po współczesność*, red. idem, Kraków 2020. Obecnie dostępne także w formie zdigitalizowanej na portalu Poczet Krakowski.

²⁵ *Tysiąc skarbów Krakowa. Dzieje i sztuka*, red. nauk. Jacek Purchla, Joanna Ziętkiewicz-Kotz, Kraków 2018.

¹⁹ Wykaz opublikowanych przez Towarzystwo tomów serii Fontes Cracovienses i Cracovienses Fontes Minores na stronie internetowej www.tmhzk.krakow.pl.

²⁰ Ewidencja zasobu Archiwum jest dostępna w portalu www.szukajwarchiwach.gov.pl, gdzie znajdują się także kopie staropolskich archiwaliów (zespół 29/33 Akta miasta Krakowa).

²¹ Jerzy Wyrzumski, *Kraków do schyłku wieków średnich*, *Dzieje Krakowa*, t. 1, red. Janina Bieniarzówna, Jan M. Małecki, Kraków 1992; *Dzieje Krakowa*, t. 2:

Archiwiści, przez liczne opracowania powstające w oparciu o archiwalia, upowszechniają wiedzę o historii Krakowa, publikując artykuły m.in. w wydawanym od 1898 roku przez Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa „Roczniku Krakowskim” (którego redaktorem w latach 1898–1900 oraz 1905–1917 był Stanisław Krzyżanowski) – jego pierwszy tom rozpoczyna artykuł Franciszka Piekosińskiego o kamienicy Hetmańskiej w Krakowie, a potem inni archiwiści popularyzowali tutaj swoje odkrycia²⁶. Od 1897 roku Towarzystwo wydaje tomy serii Biblioteka Krakowska²⁷, którą zainaugurowała książka Adama Chmiela, *Marcin Oracewicz, mieszczanin krakowski*. W tej serii ukazały się także opracowane przez A. Chmiela, mające charakter wydawnictwa źródłowego, dzieje kamienic krakowskich *Domy krakowskie* (1917, 1919, 1920, 1924, 1931, 1932). Marian Friedberg na podstawie badań w zasobie Archiwum ustalił herb miasta Krakowa (1937)²⁸, prowadził także badania nad kancelarią miejską (*Inwentarz archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem 1335–1802*, 1966). Wiedzę o krakowskich archiwaliach upowszechniano także za pośrednictwem publikacji m.in. w czasopiśmie „Archeion”²⁹ i innych. Z inicjatywy dyrektora Sławomira Radonia od 1995 roku ukazuje się wydawany przez Archiwum „Krakowski Rocznik Archiwalny”, w którym badacze historii Krakowa publikują teksty oparte na źródłach archiwalnych³⁰.

Propagowane przez Ambrożego Grabowskiego zainteresowanie Krakowian „zabytkami przeszłości” zaowocowało zorganizowaną w 1858 roku pierwszą wystawą starożytności³¹ i późniejszymi prezentacjami: w 1880 poświęcona Janowi Długoszowi³², w 1883 wystawa zabytków z czasów króla

Jana III Sobieskiego³³, w kolejnym ekspozycja pamiątek związanych z Janem Kochanowskim³⁴. Władze miasta zezwalały na wypożyczenie archiwaliów zgromadzonych w Archiwum miejskim m.in. w 1900 roku „na wystawę zabytków epoki Jagiellońskiej urządzoną w krużgankach Franciszkańskich oddano za pozwoleniem Rady miasta kilkanaście ksiąg rękopiśmiennych i zabytków cechowych”³⁵. W 1904, podczas Krajowej Wystawy Przemysłu Metalowego w Krakowie, pokazano w ramach działu zabytków cechowych i wystawy drukarskiej „depozyty cechowe tak w dyplomach, rękopisach, jak i zabytkach cechowych”³⁶. W 1905 za zgodą Prezydenta Miasta Krakowa wypożyczono „68 sztuk planów, widoków i fotografii m. Krakowa i jego zabytków” na wystawę dawnych widoków miast zorganizowaną przez Muzeum Przemysłowe w Bernie³⁷. Archiwalia cechu rybaków zademonstrowano w 1912 roku we Lwowie, na wystawie rybackiej zorganizowanej przez c.k. Galicyjskie Towarzystwo Gospodarskie³⁸. Na wystawie miast polskich w 1925 roku w Poznaniu pokazano m.in. przywilej lokacyjny z 1257, widok Krakowa z 1619, fotografie ołtarza w kościele Mariackim, fotografie oprawy księgi miejskiej z 1521, fotografie cechowych naczyń cynowych³⁹. Na Po-

³³ *Katalog wystawy zabytków z czasów króla Jana III i Jego wieku*, Kraków 1883; Marian Sokołowski, *Wystawa zabytków z czasów Jana III w Sukiennicach krakowskich w roku 1883*, Kraków 1884.

³⁴ *Katalog wystawy zabytków z epoki Jana Kochanowskiego urządzanej w 300-letnią rocznicę jego zgonu staraniem Zarządu Muzeum Narodowego w Krakowie*, Kraków 1884.

³⁵ *Sprawozdanie Dra St. Krzyżanowskiego Dyrektora Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa za lata 1900 i 1901*, Kraków 1902, s. 19; Teodor Nieczuja Ziemiecki, *Katalog wystawy zabytków epoki Jagiellońskiej w 500 rocznicę odnowienia Uniwersytetu Jagiellońskiego zorganizowanej*, Kraków 1900.

³⁶ *Sprawozdanie Dra St. Krzyżanowskiego Dyrektora Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa za lata 1903 i 1904*, Kraków 1905, s. 22; *Katalog wystawy zabytków metalowych w połączeniu z zabytkami cechów krakowskich. I. Dział zabytków metalowych*, Kraków 1904, s. 1–2.

³⁷ *Sprawozdanie Dra St. Krzyżanowskiego Dyrektora Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa za rok 1905*, Kraków 1906, s. 4–5.

³⁸ *Sprawozdanie Dra St. Krzyżanowskiego Dyrektora Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa za rok 1912*, Kraków 1913, s. 7; Franciszek Staff, *Wystawa rybacka we Lwowie 1912 r.*, „Okólnik Rybacki. Organ Krajowego Towarzystwa Rybackiego w Krakowie”, 1912, nr 9–10, s. 165.

³⁹ *Katalog wystawy Związku Miast Polskich na Międzynarodowym Targu w Poznaniu 1925*, Poznań 1925, s. XVII–XVIII.

²⁶ Spis rozpraw i artykułów „Rocznika Krakowskiego” na stronie internetowej www.tmhzk.krakow.pl.

²⁷ Spis tomów serii na stronie internetowej www.tmhzk.krakow.pl.

²⁸ Marian Friedberg, *Herb miasta Krakowa*, „Rocznik Krakowski”, T. 28: 1937, s. 97–138.

²⁹ Tomy dostępne na stronie Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych www.archiwa.gov.pl.

³⁰ Tomy dostępne w Małopolskiej Bibliotece Cyfrowej, wykaz zawartości na stronie kra.ank.gov.pl.

³¹ Bożena Lesiak-Przybył, *Wystawa starożytności i zabytków sztuki w Krakowie w 1858 roku. Z „Dziennika” Aleksandry Czechówny*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie”, T. 60: 2015, s. 29–40.

³² Ignacy Polkowski, *Katalog opisowy wystawy Długosza urządzanej w Kapitularku katedry krakowskiej*, Kraków 1880.

wszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w 1929 roku władze miasta Krakowa zaprezentowały m.in. wydawnictwa i drukowane sprawozdania Archiwum miejskiego⁴⁰. W 1920 Komisja Wykonawcza zajmująca się likwidacją Naczelnego Komitetu Narodowego na terenie Galicji i Krakowa przekazała do Archiwum miejskiego jako depozyt jego bibliotekę oraz dokumentację Naczelnego Komitetu Narodowego i Legionów (w 1923 roku stały się własnością miasta) wraz z Kolumną Legionów i tarczami legionowymi⁴¹, które były potem eksponowane na wystawach organizowanych w Krakowie w związku z legionowymi rocznicami⁴² oraz na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w 1929 roku⁴³.

W okresie powojennym Archiwum organizowało wystawy oryginalnych materiałów archiwalnych zwykle z okazji wielkich rocznic historycznych – ogólnopolskich lub regionalnych. Ze względu na brak powierzchni wystawowej współpracowało z krakowskimi instytucjami, głównie Muzeum Historycznym Miasta Krakowa. Najważniejsze były oczywiście wystawy związane z rocznicami lokacji Krakowa – Archiwum uczestniczyło w zorganizowanej przez Muzeum w budynku przy ul. św. Jana 12 wystawie *700-lecie lokacji miasta Krakowa* (1957) oraz wraz z nim i Towarzystwem Miłośników Historii i Zabytków Krakowa współorganizowa-

łało w 2007 roku, z okazji 750-lecia lokacji miasta, wystawę *Kraków – europejskie miasto prawa magdeburskiego 1257–1791*⁴⁴. Wspomnieć także wypada inne wystawy tematycznie związane z historią miasta: *Kraków i ziemia krakowska w dokumencie archiwalnym* (1951), *Rzemiosło i przemysł Krakowa i ziemi krakowskiej* (1958), *600 lat Kleparza* (1966), *Odnowa Krakowa dawniej i dziś* (1977), *Kraków na starych widokówkach* (1982), *Kopce Krakowskie* (1992), *Między Hanzą a Lewantem. Kraków europejskim centrum handlu i kupiectwa* (1995), *Nowy Ratusz – w stulecie rozbudowy krakowskiego Magistratu* (2006), *Reakcja na modernizm. Architektura Adolfa Szyszko-Bohusza* (2013), *Dwa miasta, dwa brzegi* (2015). W 2001 roku w Galerii Gotyckiej Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie na wystawie *Skarby krakowskiego Archiwum. Królewski Kraków w Szczecinie* prezentowane były poza archiwaliaми także eksponaty z Muzeum Historycznego Miasta Krakowa.

Przechowywany w Archiwum najważniejszy dla Krakowa dokument – przywilej lokacyjny miasta z 1257 jest prezentowany wyjątkowo, np. podczas wystawy jubileuszowej w 2007. W czerwcu 2013 roku, w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Archiwów oraz Święta Miasta Krakowa, w siedzibie instytucji przy ul. Siennej odbyła się uroczysta prezentacja aktu lokacyjnego zainaugurowana przez prezydenta miasta prof. Jacka Majchrowskiego. Ponownie dokument był prezentowany w budynku przy ul. Siennej rok później, w dniach 18–19 października, po wpisaniu na Polską Listę Krajową Programu UNESCO „Pamięć Świata”. W czerwcu 2015 podczas „Dnia Otwartego Magistratu” Archiwum zaprezentowało najcenniejsze dokumenty dotyczące historii miasta Podgórze i jego połączenia z Krakowem. W lutym 2019 podczas konferencji *Prezydent Juliusz Leo i Kraków jego czasów* zorganizowanej w sali posiedzeń Rady Miasta zaprezentowano dokumenty związane z jego życiem i działalnością.

W 1978 roku zorganizowano w auli Collegium Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego obchody jubileuszu 100-lecia krakowskiego Archiwum z wystawą *Rozwój przestrzenny, zabudowa, rewaloryzacja Krakowa*. Kolejny jubileusz, 125-lecia, obchodzono w auli Polskiej Akademii Umiejętności przy ul. Sławkowskiej w 2003 roku, prezentując wystawę *Nietypowe, nieznanne, ciekawe... Wystawa osobliwości ze zbiorów Archiwum Państwowego w Krakowie*

⁴⁰ *Gmina miasta Krakowa na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w roku 1929*, Kraków 1929, s. 5, bn. Warto wspomnieć, że prezentowana na poznańskiej wystawie fontanna „Krak walczący ze smokiem” autorstwa Franciszka Kalfasa, wykonana przez Spółkę sztukatorów i rzeźbiarzy F. Bałazy, została umieszczona na dziedzińcu budynku Archiwum przy ul. Siennej 16 po remoncie w 1936 r. (Kamila Follprecht, *Z dziejów kamienicy przy ul. Siennej 16 w Krakowie*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 19: 2013, s. 25).

⁴¹ Adam Chmiel, *Sprawozdanie z działalności Archiwum Aktów dawnych miasta Krakowa za lata 1924–1926*, op.cit., s. 60; Janusz Cisek, „Kolumna Legionów” w Krakowie, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 9: 2003, s. 176–177; Janusz Tadeusz Nowak, *Tarcze Legionów Polskich 1915–1917 r. w zbiorach Muzeum Historycznego Miasta Krakowa*, Kraków 2006, s. 35–36, 111–116. Zespół akt Naczelnego Komitetu Narodowego (1914–1920) został w 2018 r. wpisany na Polską Listę Krajową Programu UNESCO Pamięć Świata.

⁴² *Katalog wystawy legionów polskich 1924 w dziesięciolecie czyni zbrojnego Legionów Polskich*, Kraków 1924, s. 38; *Katalog historycznej wystawy Legionów polskich w dwudziestolecie czyni zbrojnego*, Kraków 1934.

⁴³ Dział pamiątek historycznych, sala Marszałka Piłsudskiego (Tarcze legionowe wypożyczone z Archiwum Aktów Dawnych m. Krakowa, „Głos Prawdy”, nr 158, z 11.06.1929).

⁴⁴ *Kraków – europejskie miasto prawa magdeburskiego 1257–1791. Katalog wystawy*, red. Grażyna Lichończak-Nurek, Kraków 2007.

z okazji jubileuszu 125-lecia istnienia Archiwum. W 2008 w czasie jubileuszu 130-lecia działalności Archiwum Prezydent Miasta Krakowa uhonorował archiwistów odznaczeniami Honoris Gratia. Przypadające na rok 2017 obchody 130. rocznicy powstania Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa świętowano wystawą plenerową na placu Szczepańskim *Na straży historii. Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa 1887–1952*, uroczystie zaprezentowaną krakowianom w obecności Prezydenta Miasta Krakowa⁴⁵. W 2018 przypadała 140. rocznica działalności Archiwum – powstała wystawa internetowa *Krakowskie Archiwum 1878–1952. Od Krajowego do Państwowego*, której towarzyszył bogato ilustrowany katalog oraz film dokumentalny⁴⁶.

W ramach udziału Krakowa w projekcie „Europejskie Miasta Kultury 2000” materiały z zasobu Archiwum były prezentowane na wystawie internetowej i w drukowanym katalogu *Evidence! Europe reflected in Archives*. Celem projektu było zaprezentowanie wspólnych korzeni i zarazem różnorodności kultury europejskiej poprzez archiwalia ukazujące tradycje i historię każdego z miast. Zwrócono uwagę na rolę, jaką odgrywają archiwa przechowujące bezcenne źródła historyczne, świadectwa dziedzictwa kulturalnego.

Idąc z duchem czasu, Archiwum organizuje lub współorganizuje wystawy plenerowe umożliwiające poznanie archiwaliów przez szerokie grono odbiorców w przestrzeni miejskiej: *Podgórze 225 (2009)*, *Bez zaciemnienia. Codziennosc okupowanego Krakowa w materiałach Archiwum Państwowego w Krakowie (2009)*, *Wielki Kraków. Rozszerzenie granic miasta w latach 1910–1915 w materiałach Archiwum Państwowego w Krakowie (2010)*, *Wybory '89. System skreślony (2014)*, *Miasto Nowoczesne. Z dziejów Wolnego Królewskiego Miasta Podgórze 1784–1915 (2015)*, *Obywatele, przynależni i obcy – mieszkańcy Wolnego Królewskiego Miasta Podgórze 1784–1915 (2015)*, *Rapsodycy na kliszach pamięci... (2015)*, *Krakowski kolaż. 60. rocznica powstania Kabaretu Piwnica pod Baranami 1956–2016 (2016)*; *Kraków z widokiem na Wisłę*

(2017), *Dzieje krakowskich Żydów na przestrzeni wieków. Materiały z zasobu Archiwum Narodowe w Krakowie (2018)*; *650 lat herbu miasta Krakowa. Wystawa dedykowana Profesorowi Marianowi Friedbergowi w pięćdziesiątą rocznicę śmierci (2019)*. Wystawy plenerowe, prezentowane zwykle przez krótki czas w przestrzeni miasta, były potem zazwyczaj dostępne na dziedzińcu siedziby instytucji przy ul. Siennej, by później trafić na stronę internetową Archiwum⁴⁷. Można na niej obejrzeć także wystawy stworzone z myślą o internautach, m.in. *Oto tu wszystko jest Polską – Katedra na wzgórzu wawelskim, Samorząd gminy jest najważniejszym i najszczytniejszym prawem obywatelskim – Kraków, Podgórze, Konfederaci barscy w Krakowie, Marzec '68 w Krakowie, Z woli partii, wysiłkiem całego narodu. Nowa Huta – miasto (nie)idealne, Jak Kraków Naczelnika fetował. Rzec o budowie pomnika Kościuszki w Krakowie, Bieżanowian drogi do Niepodległości, Bonarka, Cały naród buduje Nową Hutę. Budowa metalurgicznego giganta pod Krakowem*. Na YouTube prezentowane są krótkie filmy, które pozwalają nie tylko zobaczyć archiwalia, ale posłuchać jak archiwiści opowiadają np. o krakowskim księgarzu Ambrozym Grabowskim, wybitnym fotografie Józefie Kuczyńskim czy innych postaciach zasłużonych dla Krakowa. Ważnym kanałem informacyjnym jest także portal Facebook, gdzie w krótkich wpisach, niekiedy w formie humorystycznej, prezentowane są ciekawostki znalezione w krakowskich archiwaliach⁴⁸.

W TVP Kraków w latach 1992–1993 powstała seria ponad dwudziestu filmów dokumentalnych *Z kart krakowskiego archiwum*, w których przypomniano interesujące wydarzenia z dziejów Krakowa (reż. Andrzej German i Marian Curzydło)⁴⁹.

Dyrektorzy i pracownicy krakowskich archiwów, jako profesorowie historii lub prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, prowadzili wykłady dla studentów, które często odbywały się w Archiwum, w otoczeniu oryginalnych dokumentów. Archiwiści nadal

⁴⁷ www.ank.gov.pl.

⁴⁸ Aleksander Korolewicz, *Archiwum Narodowe w Krakowie na portalu społecznościowym*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 19: 2013, s. 172–173.

⁴⁹ *Drugi po Wawelu – Skalka, Duchacy, Duchy, Dyskretny urok dawnej prasy, Jan Matejko i jego modele, Kawiarnie Krakowa, Kolej, Kopce, Krakowscy cudzoziemcy, Krakowski Kazimierz, Lajkonik, Lasek Wolski, Malowany dwór, Od Tyńca po Wawel, Parki, Place targowe, Restauracje, Sprawa Janiny Borowskiej, Sprawa Tęczyńskiego, Tabor (komunikacja miejska), Wielkie Porządki, Wodociągi, Wszeteczny Kraków, Zaraza.*

⁴⁵ Wystawa jest dostępna na stronie internetowej Archiwum www.ank.gov.pl. Został opublikowany katalog wystawy oraz powstał film dokumentalny *Na straży historii* dostępny na YouTube.

⁴⁶ Monika Andrasz-Mrożek, *Krakowskie Archiwum 1878–1952. Od Krajowego do Państwowego*, Kraków 2018. Film dokumentalny *Od Krajowego do Państwowego – stulecie archiwów państwowych* dostępny na YouTube.

6. Certyfikat wpisu aktu lokacyjnego miasta Krakowa z roku 1257 na Polską Listę Krajową Programu UNESCO „Pamięć Świata” w 2014. ANK, Archiwum zakładowe, znak sprawy DN.071.2014

prowadzą na krakowskich uczelniach zajęcia związane z historią i archiwistyką⁵⁰. Praktyki studenckie zawsze odbywali w Archiwum studenci Uniwersytetu Jagiellońskiego, a także studenci Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie (obecnie Uniwersytetu Papieskiego w Krakowie) i Akademii Pedagogicznej w Krakowie (obecnie Uniwersytetu Pedagogicznego). Ukończywszy studia, historycy lub prawnicy w oczekiwaniu na etat na uczelni zatrudniali się w Archiwum, dzięki czemu mieli okazję budować warsztat badacza wykorzystywany w późniejszej pracy naukowej. Wśród pracowników instytucji byli m.in.: Henryk Barycz, Kazimierz Dobrowolski, Stanisław Grodziski, Ludwik Łysiak, Józef Mitkowski, Krystyna Pieradzka, Stanisław Płaza, Jan Pirożyński, Kazimierz Przyboś, Jerzy Wyrozumski.

Archiwum od lat zachęca mieszkańców miasta do poznawania jego zasobów i działalności. W so-

⁵⁰ Wacław Kolak, *Archiwum Państwowe w Krakowie miejscem studiów nauk pomocniczych historii i archiwistyki*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 3: 1997, s. 224–225.

botę i niedzielę 5–6 czerwca 2004 roku, w ramach Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego, nasz budynek przy ul. Siennej odwiedziło kilkaset osób. Organizowane były dni otwarte, np. 15–16 września 2000 i 10–11 października 2003 roku. W ramach obchodów XII Międzynarodowego Dnia Archiwów w 2019 roku Archiwum prezentowało w swojej siedzibie przy ul. Siennej oryginały trzech unikatowych czternastowiecznych archiwaliów – najstarszą zachowaną krakowską księgę miejską z lat 1300–1375, pieczęć majestatyczną króla Kazimierza Wielkiego oraz dokument pergaminowy z przywilejem wydanym przez królową Jadwigę Andegaweńską w 1385 roku w Krakowie. Odbył się także pokaz mało znanych fotografii dawnego Krakowa. Jednocześnie na dziedzińcu wewnętrznym budynku zorganizowano strefę edukacyjną pod hasłem „Poczuj historię. Plenerowe Laboratorium Archiwalne”, na którą złożyły się trzy stoiska na wolnym powietrzu (w formie namiotu plenerowego). W tak zaaranżowanej przestrzeni prowadzono otwarte spotkania warsztatowo-konwersacyjne. Ich uczestnicy w sposób eksperymentalny zdobywali wiedzę o rodzajach i prawno-historycznych funkcjach materiałów archiwalnych (na przykładach równoległe eksponowanych oryginałów – dokumentu, księgi i pieczęci)⁵¹.

W ramach spotkań dydaktycznych *Halo, tu Archiwum!* (2018, 2019) instytucja oferuje zajęcia i warsztaty skierowane w szczególności do zorganizowanych grup dzieci i młodzieży⁵². Spotkania mają na celu zaznajomienie uczestników z działalnością Archiwum, rodzajem zadań i specyfiką pracy. Przede wszystkim jednak zajęcia pomagają budować wiedzę o roli archiwaliów w poznawaniu przeszłości, wyjaśniają ich znaczenie w tworzeniu i rozumieniu narracji historycznej.

Od 2014 roku Archiwum prowadzi również cieszący się dużą popularnością edukacyjny portal in-

⁵¹ Lilianna Pochwałańska, *Popularyzacja zasobu Archiwum Narodowego w Krakowie w roku jubileuszowym stulecia Archiwów Państwowych – podsumowanie*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 25: 2020, s. 200–201; Anna Sokół, Aldona Warzecha, „Poczuj historię. Plenerowe Laboratorium Archiwalne” jako przykład tematycznej imprezy na wolnym powietrzu Archiwum Narodowego w Krakowie, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 25: 2020, s. 203–205.

⁵² Anna Sokół, Aldona Warzecha, „Halo, tu Archiwum!” – czyli jak odkrywać archiwa? *Działalność edukacyjna Archiwum Narodowego w Krakowie*, „Wiadomości Historyczne z Wiedzą o Społeczeństwie”, T. 6: 2020, s. 48–50. Jak dotąd odbyły się 2 edycje spotkań, w obu każdorazowo wzięło udział ponad 1000 osób.

ternetowy *Dawne pismo*⁵³, będący interaktywnym przewodnikiem do nauki paleografii i neografii⁵⁴. Strona przeznaczona jest dla osób zainteresowanych historią pisma i zdobyciem umiejętności odczytania dokumentów historycznych, koniecznej do pracy z archiwaliami. Dzięki zastosowanym rozwiązaniom i niezobowiązującej formule (interaktywne ćwiczenia i gry), strona jest zaproszeniem do nauki przez zabawę i zachęca użytkowników do samodzielnego zdobywania wiedzy w sposób kreatywny i przyjemny. Portal jest stale uzupełniany o nowe treści, bazując na materiałach archiwalnych z zasobu Archiwum.

Warto wspomnieć cykl spotkań edukacyjnych *Cuda z zasobów archiwalnych* prowadzonych w budynku przy ul. Siennej w latach 2015–2019 przez Konrada Myślika, rzecznika Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, przybliżających historię Krakowa na podstawie archiwalnych planów i map, zbiorów ikonograficznych i fotografii⁵⁵.

Zasób Archiwum to nie tylko źródła dla badań naukowych – od początku istnienia krakowskich archiwów, funkcjonujących jako urząd wiary publicznej, wydawane są dla osób prywatnych oraz instytucji i urzędów kopie dokumentów niezbędnych do wyjaśnienia np. spraw własnościowych czy genealogicznych. Z czasem pojawiły się kwestie związane z odszkodowaniami za represje niemieckie czasów wojny, m.in. pobyt w więzieniu Montelupich czy w obozie KL Płaszów oraz za późniejsze represje stalinowskie. Wydawane są kopie dokumentów związanych z akcją reprivatyzacyjną, regulowaniem spraw własności nieruchomości należących do gminy miejskiej, odszkodowaniami za nieruchomości wykorzystywane do celów publicznych. Od 1992 roku pracownicy Archiwum prowadzą uzupełnianą na bieżąco bazę danych dotyczących przechowywania dokumentacji płacowo-osobowej nieistniejących zakładów pracy⁵⁶, która służy mieszkańcom Krakowa.

⁵³ www.dawnepismo.ank.gov.pl.

⁵⁴ Anna Sokół, Aldona Warzecha, *Dawne pismo – strona internetowa wspierająca naukę paleografii i neografii*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 19: 2013, s. 174–176; Anna Sokół, Aldona Warzecha, *Dawne pismo 2016 – nowa odsłona portalu*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 22: 2016, s. 226–228.

⁵⁵ Na YouTube są dostępne nagrania z wykładów: „Wiśła w Krakowie jako obiekt prac inżynierskich w XX wieku”, „Warownia. Plany obiektów Twierdzy Kraków w zbiorach ANK”, „Adolf Szyszko-Bohusz – twórca trzech epok”, „Franciszek Mączyński, architekt religii i sztuki”.

⁵⁶ Tomasz Wroński, *Stanowisko do spraw informacji (punkt informacyjny) w Archiwum Państwowym w Kra-*

Archiwalny Oddział konserwacji i zabezpieczenia zasobu wspiera krakowskie instytucje i osoby prywatne doradztwem w zakresie zachowania w dobrym stanie różnych rodzajów dokumentacji. Instytucja gromadzi też, przejmując w darze od krakowian, dokumenty rodzinne dotyczące różnych wydarzeń (np. związane z pielgrzymkami papieża Jana Pawła II, materiały wyborcze czy obecnie archiwum pandemii) oraz funkcjonowania miasta – w przyszłości będą one wspaniałymi źródłami dla badaczy dziejów Krakowa i jego mieszkańców.

Półtora wieku instytucjonalnego funkcjonowania krakowskich archiwów pokazało, że ich działalność dla Krakowa i jego mieszkańców nie ogranicza się jedynie do roli opiekunów zgromadzonej w magazynach dokumentacji. Powołując w 1887 roku Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, władze skupiały się na zabezpieczeniu dawnych krakowskich archiwaliów oraz na bieżących (a także przyszłych) działaniach, mających na celu właściwe postępowanie z dokumentacją wytwarzaną przez krakowskie urzędy i instytucje. Działające wówczas Krajowe Archiwum Aktów Grodzkich i Ziemskich w Krakowie miało charakter urzędu państwowego, zabezpieczającego akta sądowe i urzędowe z części Galicji, czyli zupełnie inny profil działalności. Zadaniem Archiwum miejskiego, zgodnie z zapisami statutu, było „dostarczać Gminie i władzom rządowym potrzebnych wyjaśnień co do stosunków prawnych z epoki objętej aktami i księgami w archiwum przechowywanymi, wyciągów i odpisów wierzitelnych dawnych aktów, obok tego zaś ma służyć celom naukowym, a przede wszystkim przyczyniać się do należytego zbadania dawnej historii miasta Krakowa”⁵⁷. Archiwiści wykonywali więc kwerendy o charakterze genealogicznym i własnościowym dla mieszkańców i urzędów. Kontynuując działalność Ambrożego Grabowskiego, odkrywali zapisane w źródłach wiadomości o dawnym Krakowie nie tylko z okresu rozkwitu, jako miasta stołecznego, ale i z trudnych czasów upadku. Powstawały liczne publikacje umożliwiające zaprezentowanie tych wiadomości nie tylko Krakowianom, ale Polakom „ku pokrzepieniu serc” w czasie rozbiorów, a potem w odrodzonej Polsce. Podobnemu celowi służyło

krowie, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 3: 1997, s. 225–226; Karolina Zięba, *Dokumentacja osobowo-płacowa do celów emerytalnych. Wskazówki dotyczące poszukiwań*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 23: 2017, s. 231–244.

⁵⁷ Statut Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa z 1890 r. (ze zmianami z 1903 r.), §3.

prezentowanie oryginalnych dokumentów na wystawach. Warto przypomnieć, że na podstawie dokumentacji źródłowej dyrektor Adam Chmiel udzielał wskazówek historycznych swojemu przyjacielowi Stanisławowi Wyspiańskiemu. Te działania potwierdzały zasadność zabezpieczania dawnej dokumentacji i troski o pozostawienie przyszłym pokoleniom śladów czasów bieżących. Archiwiści starali się angażować krakowian do działań na rzecz zabezpieczenia dziedzictwa – to na posiedzeniu Komisji Archiwalnej Rady Miejskiej w czerwcu 1896 roku prof. Bolesław Ulanowski zaproponował „powstanie osobnego Towarzystwa dla historii m. Krakowa i czasopisma, jako organu Towarzystwa”⁵⁸. Potem zrodziła się idea powołania Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. Czasy okupacji połączyły archiwistów z obu instytucji w ratowaniu krakowskiej spuścizny archiwalnej. Kiedy w 1952 roku zakończyła się historia Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, powstało jedno archiwum działające nie tylko na rzecz miasta, ale całego regionu⁵⁹. Zmieniała się jego działalność, tak jak zmienia się nasza rzeczywistość, ale niezmiennie są działania na rzecz miasta i jego mieszkańców. Archiwa państwowe dostosowują swoje funkcjonowanie do nowoczesnych technologii – prezentacja archiwaliów odbywa się już nie tylko na wystawach w salach muzealnych, ale na mających szerszy odbiór wystawach plenerowych czy powszechnie dostępnych prezentacjach w Internecie; korzystać można już nie tylko z oryginałów w czytelnich, ale i z kopii umieszczonych w sieci (www.szukajwarchiwach.gov.pl). Prezentacja zachowanej w archiwaliach historii miasta, nie tylko tej dawnej, ale i współczesnej, przybliża Kraków całemu światu. Wpisanie na Polską Listę Krajową Programu UNESCO „Pamięć Świata” aktu lokacyjnego oraz Archiwum Naczelnego Komitetu Narodowego dodatkowo podkreśla znaczenia archiwalnej spuścizny Krakowa. Archiwum rozwija działania edukacyjne, chcąc przekonać dzieci i młodzież, ale także nauczycieli, że zakłeta w dokumentach historia nie

⁵⁸ Archiwum Narodowe w Krakowie, Archiwum Państwowe w Krakowie, sygn. 29/819/121, s. 59 (Protokoły Komisji Archiwalnej Miasta Krakowa).

⁵⁹ Rada Miasta Krakowa uchwałą z 26 maja 2021 r. zdecydowała o nadaniu nazwy „Plac Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, obszarowi położonemu w Dzielnicy I Stare Miasto u zbiegu ul. Świętego Krzyża i ul. Siennej”.

7. Dnia 15 lipca 2021 teren u zbiegu ulic Świętego Krzyża i Siennej (naprzeciwko siedziby Archiwum Narodowego w Krakowie przy Siennej 16) zyskał nazwę „Plac Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa”. Uroczystego odsłonięcia tabliczki dokonali: Jerzy Muzyk, zastępca prezydenta Krakowa, Sławomir Pietrzyk, wiceprzewodniczący Rady Miasta Krakowa, dr hab. Wojciech Krawczuk, dyrektor Archiwum Narodowego w Krakowie, oraz dr Kamila Follprecht, zastępca dyrektora Archiwum Narodowego w Krakowie. Fot. Małgorzata Mularzyńska-Janikowska

tylko Krakowa, ale i Polski może być pasjonująca. Wyjście do przestrzeni publicznej z ukrytą w archiwaliach wiedzą historyczną na temat nie tylko aglomeracji krakowskiej, ale i tworzących ją historycznych części ułatwia identyfikowanie się z miastem zarówno Krakowianom z dziada pradziada, jak i nowym mieszkańcom. Tworzy nowe relacje społeczne, wzmacnia patriotyzm lokalny, rozwija mikrohistorię regionu. Archiwum Narodowe w Krakowie jest depozytariuszem i strażnikiem historii miasta zapisanej w dokumentach oraz propagatorem wiedzy czerpanej z nich przez pokolenia badaczy dziejów miasta.

BIBLIOGRAFIA

Edycje źródłowe

- Cracovia artificum 1300–1500*, wyd. Jan Ptaśnik, „Źródła do Historii Sztuki i Cywilizacji w Polsce”, t. 4, Kraków 1917.
- Kamiński Adam, *Diariusz podręczny 1939–1945*, wstęp i oprac. Anna Palarczykowska i Janina Stoksik, Warszawa 2001.
- Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa 1257–1506*, cz. 1–3, wyd. Franciszek Piekosiński, Kraków 1879–1882.
- Księgi ławnicze krakowskie 1365–1376 i 1390–1397. Acta scabinalia Cracoviensia 1365–1376 et 1490–1397*, wyd. Stanisław Krzyżanowski, Kraków 1904.
- Księgi ławnicze krakowskie z lat 1408–1417. Księgi wójtowskie krakowskie. Fragmenty z lat 1411–1412*, wyd. Marcin Starzyński, współpr. Patrycja Wiencierz, Warszawa–Kraków 2020.
- Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1392–1506. Libri iuris civilis Cracoviensis 1392–1506*, wyd. Kazimierz Kaczmarczyk, Kraków 1913.
- Księgi radzieckie kazimierskie 1369–1381 i 1385–1402. Acta consularia Casimiriensia 1369–1381 et 1385–1402*, wyd. Adam Chmiel, Kraków 1932.
- Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa od r. 1300 do 1400*, wyd. Franciszek Piekosiński, Józef Szujski, Kraków 1878.
- Nieruchomości miasta Krakowa w czasach Sejmu Czteroletniego. Opis z 1792 roku*, wyd. Kamila Follprecht, Kraków 2007.
- Ordynacja dla miasta Krakowa z 1778 roku*, wyd. Grzegorz Kowalski, Kraków 2008.
- Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa (1507–1795)*, wyd. Franciszek Piekosiński, Kraków 1885–1892; Stanisław Krzyżanowski, Kraków 1910.
- Wspomnienia Ambrożego Grabowskiego*, t. 1–2, wyd. Stanisław Estreicher, Biblioteka Krakowska, nr 40–41, Kraków 1909.
- Opracowania**
- Andrasz-Mrozek Monika, *Krakowskie Archiwum 1878–1952. Od Krajowego do Państwowego*, Kraków 2018.
- Bieńkowski Wiesław, *Strażnicy dziejów miasta narodowej pamięci. Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa w latach 1896–1996*, Biblioteka Krakowska, nr 137, Kraków 1997.
- Chmiel Adam, *Domy krakowskie. Ulica Floriańska, część I–III*, Biblioteka Krakowska, nr 54, 57, 58, Kraków 1917, 1919, 1920.
- , *Domy krakowskie. Ulica Grodzka, część I–II*, Biblioteka Krakowska, nr 81, 85, Kraków 1934, 1935.
- , *Domy krakowskie. Ulica Sławkowska, część I–II*, Biblioteka Krakowska, nr 73, 75, Kraków 1931, 1932.
- , *Domy krakowskie. Ulica św. Jana, część I–II*, Biblioteka Krakowska, nr 61–62, Kraków 1924.
- , *Marcin Oracewicz, mieszczanin krakowski*, Biblioteka Krakowska, nr 1, Kraków 1897.
- , *Sprawozdanie z działalności Archiwum Aktów dawnych miasta Krakowa za lata 1924–1926*, „Dziennik Rozporządzeń Stoł. Król. Miasta Krakowa”, R. 48: 1927.
- Chwalba Andrzej, *Kraków w latach 1939–1945, Dzieje Krakowa*, t. 5, Kraków 2002.
- , *Kraków w latach 1945–1989, Dzieje Krakowa*, t. 6, Kraków 2004.
- Ciara Stefan, *Archiwa a uniwersytety w Krakowie i Lwowie w latach 1877/78–1918*, Warszawa 2002.
- , *Archiwa galicyjskie w dobie autonomii na drodze do modernizacji (na tle dziejów historiografii polskiej)*, „Kwartalnik Historyczny”, 2009, t. 116, nr 2, s. 35–50.
- Cisek Janusz, „Kolumna Legionów” w Krakowie, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 9: 2003, s. 157–178.
- Dybiec Julian, *Polska Akademia Umiejętności 1872–1952*, Kraków 1993.
- Dzieje Krakowa*, t. 2: *Kraków w wiekach XVI–XVIII*, red. Janina Bieniarzówna, Jan M. Małecki, Józef Mitkowski, Kraków 1984.
- Dzieje Krakowa*, t. 3: *Kraków w latach 1796–1918*, red. Janina Bieniarzówna, Jan M. Małecki, Józef Mitkowski, Kraków 1979.
- Dzieje Krakowa*, t. 4, *Kraków w latach 1918–1939*, red. Janina Bieniarzówna, Jan M. Małecki, Kraków 1997.
- Encyklopedia Krakowa*, red. Antoni Henryk Stachowski, Warszawa–Kraków 2000.
- Follprecht Kamila, „Chlubę Archiwum stanowią nie tylko zbiory, ale i ludzie, którzy mu patronowali”, czyli o dyrektorach krakowskich archiwów XIX–XX w., w: *Krakowskie środowisko historyczne XV–XX w. Ludzie – idee – dzieła*, red. Tomasz Gąsowski, Janusz Smółcha, Kraków 2018, s. 113–138.
- , *Nie dać ginąć szczątkom dawnych piśmienniczych pamiątek. Dyrektorzy Archiwum Państwowego w Krakowie XIX–XXI w.*, Kraków 2008.
- , *Z dziejów kamienicy przy ul. Siennej 16 w Krakowie*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 19: 2013, s. 13–37.
- Friedberg Marian, *Archiwa i biblioteki krakowskie*, w: *Kraków pod rządami wroga 1939–1945*, red. Jan Dąbrowski, Biblioteka Krakowska, nr 104, Kraków 1946, s. 94–120.
- , *Herb miasta Krakowa*, „Rocznik Krakowski”, T. 28: 1937, s. 97–138.
- , *Inwentarz archiwum miasta Kazimierza pod Krakowem 1335–1802*, Warszawa 1966.
- Gmina miasta Krakowa na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w roku 1929*, Kraków 1929.
- Grabowski Ambroży, *Ojczyste spominki w pismach do dziejów dawnej Polski*, t. 1, Kraków 1845.
- , *Skarbniczka naszej archeologii*, Kraków 1854.
- Jelonek-Litewka Krystyna, *Marian Friedberg (11 czerwca 1902 – 30 marca 1969)*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 8: 2002, s. 175–177.
- , *Marian Friedberg (1902–1969). Życie i spuścizna*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 25: 2019, s. 157–179.
- , *Strojek Ludwik*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 44, Kraków 2006, s. 345–346.
- , *Towarzystwo Naukowe Krakowskie i Akademia Umiejętności u początków archiwów krakowskich*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 10: 2004, s. 145–152.

- Jelonek-Litewka Krystyna, Lesiak-Przybył Bożena, *Materiały archiwalne związane z osobą Stanisława Wyspiańskiego przechowywane w Archiwum Państwowym w Krakowie. Przewodnik*, Kraków 2007.
- Kamiński Adam, *Zarys dziejów Archiwum Państwowego w Krakowie (1792) 1878–1952*, wstęp i oprac. Janina Stoksik, Biblioteka Krakowska, nr 156, Kraków 2012.
- Katalog historycznej wystawy Legionów polskich w dwudziestolecie czynu zbrojnego*, Kraków 1934.
- Katalog wystawy legionów polskich 1924 w dziesięciolecie czynu zbrojnego Legionów Polskich*, Kraków 1924.
- Katalog wystawy zabytków metalowych w połączeniu z zabytkami cechów krakowskich. I. Dział zabytków metalowych*, Kraków 1904.
- Katalog wystawy zabytków z czasów króla Jana III i Jego wieku*, Kraków 1883.
- Katalog wystawy zabytków z epoki Jana Kochanowskiego urządzonej w 300-letnią rocznicę jego zgonu staraniem Zarządu Muzeum Narodowego w Krakowie*, Kraków 1884.
- Katalog wystawy Związku Miast Polskich na Międzynarodowym Targu w Poznaniu 1925*, Poznań 1925.
- Kiełbicka Aniela, *Archiwa krakowskie na tle polskiej nauki historycznej 1878–1951*, Biblioteka Krakowska, nr 130, Kraków 1993.
- , *Archiwum Państwowe w Krakowie 1951–1980*, Warszawa–Łódź 1989.
- Kolak Waclaw, *Archiwum Państwowe w Krakowie miejscem studiów nauk pomocniczych historii i archiwistyki*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 3: 1997, s. 224–225.
- Korolewicz Aleksander, *Archiwum Narodowe w Krakowie na portalu społecznościowym*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 19: 2013, s. 172–173.
- Kraków – europejskie miasto prawa magdeburckiego 1257–1791. Katalog wystawy*, red. Grażyna Lichończak-Nurek, Kraków 2007.
- Kraków. Nowe studia nad rozwojem miasta*, red. Jerzy Wyrozumski, Biblioteka Krakowska, nr 150, Kraków 2007.
- Kraków. Studia nad rozwojem miasta*, red. Jan Dąbrowski, Biblioteka Krakowska, nr 111, Kraków 1957.
- Lesiak-Przybył Bożena, *Wystawa starożytności i zabytków sztuki w Krakowie w 1858 roku. Z „Dziennika” Aleksandry Czechówny*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie”, T. 60: 2015, s. 29–40.
- Ludzie, którzy umiłowali Kraków. Założyciele Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa*, red. Wiesław Bienkowski, Kraków 1997.
- Musiał Filip, *Henryk Münch archiwista Zrzeszenia WiN w świetle akt Wojskowego Sądu Rejonowego w Krakowie*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 9: 2003, s. 179–198.
- Niezabitowski Michał, *Muzeum Historyczne Miasta Krakowa w latach 1945–1996*, Kraków 2019 (w druku).
- Nowak Janusz Tadeusz, *Tarcze Legionów Polskich 1915–1917 r. w zbiorach Muzeum Historycznego Miasta Krakowa*, Kraków 2006.
- Ostrowska Elżbieta, *Z żałobnej karty – Zbigniew Solak (1953–2004)*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 11: 2005, s. 253–255.
- Pamiętnik Pierwszego Zjazdu Historycznego Polskiego imienia Jana Długosza, odbytego w Krakowie w czterechsetną rocznicę jego śmierci*, Kraków 1881.
- Piekosiński Franciszek, *Sala gotycka w kamienicy hetmańskiej w Krakowie*, „Rocznik Krakowski”, T. 1: 1898, s. 1–8.
- Pochwalska Lilianna, *Popularyzacja zasobu Archiwum Narodowego w Krakowie w roku jubileuszowym stulecia Archiwów Państwowych – podsumowanie*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 25: 2020, s. 200–201.
- Poczet sołtysów, wójtów, burmistrzów i prezydentów miasta Krakowa 1228–2010*, red. Bogdan Kasprzyk, Kraków 2010.
- Poczet sołtysów, wójtów i burmistrzów miast, jurydyk, wsi i gmin przyłączonych do Krakowa do 1915*, red. Bogdan Kasprzyk, Kraków 2013.
- Poczet sołtysów i wójtów wsi, gmin i gromad przyłączonych do Krakowa po 1915 roku*, red. Bogdan Kasprzyk, Kraków 2015.
- Poczet zwierzchników dzielnic miasta Krakowa (1396–2018)*, red. Bogdan Kasprzyk, Kraków 2018.
- Polkowski Ignacy, *Katalog opisowy wystawy Długosza urządzonej w Kapitularku katedry krakowskiej*, Kraków 1880.
- Rederowa Danuta, *Z dziejów Towarzystwa Naukowego Krakowskiego 1815–1872. Karta z historii organizacji nauki polskiej pod zaborami*, Kraków 1998.
- Sokołowski Marian, *Wystawa zabytków z czasów Jana III w Sukiennicach krakowskich w roku 1883*, Kraków 1884.
- Sokół Anna, Warzecha Aldona, *Dawne pismo – strona internetowa wspierająca naukę paleografii i neografii*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 19: 2013, s. 174–176.
- , *Dawne pismo 2016 – nowa odsłona portalu*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 22: 2016, s. 226–228.
- , *„Halo, tu Archiwum!” – czyli jak odkrywać archiwum? Działalność edukacyjna Archiwum Narodowego w Krakowie*, „Wiadomości Historyczne z Wiedzą o Społeczeństwie”, T. 6: 2020, s. 48–50.
- , *„Poczuj historię. Plenerowe Laboratorium Archiwalne” jako przykład tematycznej imprezy na wolnym powietrzu Archiwum Narodowego w Krakowie*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 25: 2020, s. 203–205.
- Sprawozdanie Dra St. Krzyżanowskiego Dyrektora Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa za lata 1900 i 1901*, Kraków 1902.
- Sprawozdanie Dra St. Krzyżanowskiego Dyrektora Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa za lata 1903 i 1904*, Kraków 1905.
- Sprawozdanie Dra St. Krzyżanowskiego Dyrektora Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa za rok 1905*, Kraków 1906.
- Sprawozdanie Dra St. Krzyżanowskiego Dyrektora Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa za rok 1912*, Kraków 1913.
- Staff Franciszek, *Wystawa rybacka we Lwowie 1912 r., „Okólnik Rybacki. Organ Krajowego Towarzystwa Rybackiego w Krakowie”*, 1912, nr 9–10 (125), s. 157–168.

Symbole i insygnia Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa od średniowiecza po współczesność, red. Bogdan Kasprzyk, Kraków 2020.

Sznaydrowa Bogumiła, *Opieka Akademii Umiejętności nad archiwami galicyjskimi*, „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie”, T. 18: 1972, s. 21–36.

Tysiąc skarbów Krakowa. Dzieje i sztuka, red. nauk. Jacek Purchla, Joanna Ziętkiewicz-Kotz, Kraków 2018.

Wroński Tomasz, *Stanowisko do spraw informacji (punkt informacyjny) w Archiwum Państwowym w Krakowie*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 3: 1997, s. 225–226.

Wyrozumski Jerzy, *Kraków do schyłku wieków średnich, Dzieje Krakowa*, t. 1, red. Janina Bieniarzówna, Jan M. Małecki, Kraków 1992.

Ziemięcki Teodor Nieczuja, *Katalog wystawy zabytków epoki Jagiellońskiej w 500 rocznicę odnowienia Uni-*

wersytetu Jagiellońskiego zorganizowanej, Kraków 1900.

Zięba Karolina, *Dokumentacja osobowo-płacowa do celów emerytalnych. Wskazówki dotyczące poszukiwań*, „Krakowski Rocznik Archiwalny”, T. 23: 2017, s. 231–244.

Kamila Follprecht – dr, historyk archiwista, wieloletni pracownik Archiwum Narodowego w Krakowie (zastępca dyrektora), redaktor naczelna „Krakowskiego Rocznika Archiwalnego”, sekretarz Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa. Zainteresowania naukowe koncentruje na własności i mieszkańcach krakowskich nieruchomości od XVI do XX wieku oraz na edytorstwie źródeł historycznych wykorzystywanych w badaniach nad tą problematyką.

THE MEMORY OF A CITY. THE ARCHIVE IN THE HISTORY OF KRAKÓW

In 1887 the City Council of Kraków established the Archives of Ancient Records of the City of Kraków as a municipal institution, with its seat in the building at 16 Sienna Street. The main task of the Archives was to preserve the documentation produced by municipal offices and institutions since the Middle Ages onwards and to conduct research into the history of the city on their basis. From 1878, the National Archives of Municipal and Land Records operated in Kraków as a government institution, initially subordinate to the Austrian authorities, and from 1918 to the Polish authorities. In 1952, the two archives

were merged. The National Archives in Kraków continue their work. The statutory task is to preserve and protect the archival records and to make them available to the public. This article presents the work of Kraków's archivists for the benefit of the city of Kraków – not only the primary activity, i.e. preservation of the archives, but also making them widely available and popularising them. These are mainly publications on the history of the city and its inhabitants, source editions, exhibitions (also outdoor and online), and educational events aimed at popularising the history and role of Kraków.